भानुभक्तसम्बन्धी लेखन तथा प्रकाशन परम्परा

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता
टेकराज आचार्य
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर
२०६३

भानुभक्तसम्बन्धी लेखन तथा प्रकाशन परम्परा– टेकराज आचार्य, २०६३

शोध-निर्देशक
प्रा.डा. व्रतराज आचार्य

भानुभक्तसम्बन्धी लेखन तथा प्रकाशन परम्परा

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता
टेकराज आचार्य
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर
२०६३

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली एम्.ए. दोस्रो वर्षका विद्यार्थी श्री टेकराज आचार्यले **भानुभक्तसम्बन्धी लेखन तथा प्रकाशन परम्परा** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । निकै परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति: २०६३/०७/

....

(डा. व्रतराज आचार्य)

प्राध्यापक

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय,
नेपाल केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत विश्वविद्यालय क्याम्पसका छात्र श्री टेकराज आचार्यले त्रि.वि. स्नातकोत्तर तह (एम.ए.) मा नेपाली विषयको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि गर्नुभएको **भानुभक्तसम्बन्धी लेखन तथा प्रकाशन परम्परा** शीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

१. विभागीय प्रमुख, प्रा. घनश्याम कँडेल ....

२. शोधनिर्देशक, प्रा.डा. व्रतराज आचार्य ....

३. बाह्य परीक्षक, ...

मिति: २०६३/०७/

कृतज्ञताज्ञापन

भानुभक्तसम्बन्धी लेखन तथा प्रकाशन परम्परा शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु प्रा.डा. व्रतराज आचार्यको निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । शोधपत्रको तयारीको क्रममा आवश्यक सल्लाह, सुझाव र उचित मार्गनिर्देशन दिनुभई पूर्ण सहयोग गरिदिनु हुने आदरणीय गुरुप्रति म हृदयतः आभार र कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । अति नै व्यस्त समयमा पनि मेरा लागि उचित समय निकालेर निरन्तर हौसलासहित लेख्न प्रेरित गर्नुहुने उहाँप्रति म सदैव ऋणी रहनेछु ।

प्रस्तुत शोधपत्रको शीर्षकलाई स्वीकृति प्रदान गरी लेख्ने अवसर प्रदान गर्नुहुने तत्कालीन विभागीय प्रमुख प्रा.डा. दयाराम श्रेष्ठ तथा वर्तमान विभागीय प्रमुख प्रा. घनश्याम कँडेल एवं नेपाली केन्द्रीय विभागप्रति म अनुगृहीत छु । यसका साथै प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्षरूपमा सहयोग पुऱ्याउँनुहुने अन्य गुरुप्रति पनि म आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । शोधपत्रको सामग्रीका निम्ति छिटोछरितो ढङ्गबाट पुस्तक, पत्र-पत्रिका उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालय, मदनपुरस्कार पुस्तकालय एवं राष्ट्रिय अभिलेखालयका महानुभावहरूप्रति पनि धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

मेरो अध्ययनलाई यहाँसम्म पुऱ्याउँन सदैव प्रेम, स्नेह र आशीर्वाद दिएर पूर्ण सहयोग गर्नुहुने जन्मदाता पूज्य पिता स्व. मातृकाप्रसाद आचार्य, माता पूर्णादेवी आचार्य तथा चेतराज आचार्यसहित सबै दाजु-भाउजूहरूप्रति म आजीवन ऋणी रहनेछु । शोधकार्य सम्पन्न गर्नमा विशेष सहयोग पुऱ्याउँने मित्रहरू गङ्गा पराजुली, कुबेर भट्टराई, याम गर्तौला, मोहन आचार्य लगायत अन्य मित्रहरू एवं यस शोधकार्यको कम्प्युटर टङ्कण गरी सहयोग गर्नुहुने 'जी' कम्प्युटरका जितेन महर्जन र विवेक महर्जनप्रति पनि धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा, प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुरसमक्ष पेस गर्दछु ।

मितिः २०६३/०७/

टेकराज आचार्य
स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्ष
समूह २०६०/०६२
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर

विषयसूची

पेज नं.

खण्ड एक
शोधप्रस्ताव

१.१ शोधशीर्षक १

१.२ शोधप्रयोजन १

१.३ शीर्षक परिचय १

१.४ शोधसमस्या १

१.५ शोधको उद्देश्य २

१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा २

१.७ शोधकार्यको औचित्य ४

१.८ अध्ययनको सीमाङ्कन ४

१.९ सामग्रीसङ्कलन विधि ५

१.१० सैद्धान्तिक ढाँचा र शोधविधि ५

१.११ शोधपत्रको रूपरेखा ५

खण्ड दुई
भानुभक्तको सङ्क्षिप्त जीवनी र काव्ययात्रा

२.१ भानुभक्त आचार्यको सङ्क्षिप्त जीवनी ६

- २.१.१ जन्म र जन्मस्थल ६
- २.१.२ बाल्यावस्था ६
- २.१.३ उपनयन तथा विवाह संस्कार ६
- २.१.४ शिक्षादीक्षा ७
- २.१.५ जीवनका प्रमुख घटना ८

२.२ भानुभक्तको काव्ययात्रा १०

- २.२.१ फुटकर कविता ११
- २.२.२ मझौला कविता ११
- २.२.३ महाकाव्य १२
- २.२.४ गद्यलेख १३
- २.२.५ निष्कर्ष १३

खण्ड तीन
भानुभक्तका रचनाको प्रकाशन परम्परा

३.१ पाण्डुलिपि परम्परा १४
- ३.१.१ लघुसिद्धान्त कौमुदी १४
- ३.१.२ तुलसी पूजाविधि १४
- ३.१.३ रमानाथलाई पत्र १५
- ३.१.४ ठाहिलाबाबु गङ्गादत्तलाई पत्र १५
- ३.१.५ कालु जैसीको तमसुक १५
- ३.१.६ रमानाथलाई पत्र १५
- ३.१.७ बधूशिक्षाको लेखोट १६
- ३.१.८ प्रतिपादी पत्र १६
- ३.१.९ फार्स्या पत्र अर्थात् वेनु पाध्याको चलनपुर्जी १६
- ३.१.१० भाषा रामायण १६

३.२ भानुभक्तका रचनाहरूको मुद्रण परम्परा १७

३.३ फोटो प्रकाशन परम्परा १९

खण्ड चार
भानुभक्तसम्बन्धी पुस्तकाकार लेखन परम्परा

४.१ समीक्षात्मक लेखन परम्परा २१

४.२ सिर्जनात्मक लेखन परम्परा ३३

खण्ड पाँच
भानुभक्तसम्बन्धी फुटकर लेखन परम्परा

५.१ समीक्षात्मक लेखन परम्परा ३५

५.२ सिर्जनात्मक लेखन परम्परा ७२

खण्ड छ

उपसंहार ९१–९३

सन्दर्भसामग्रीसूची ९४–९७